

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

УДК 378.147.88

НЕКОЗ Ірина Веніамінівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: nekoz@email.ua

РОЗВИТОК У СТУДЕНТІВ ТВОРЧОЇ ІНІЦІАТИВИ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК

У статті йдеться мова про організацію науково-дослідницької роботи студентів як однієї з форм самостійної навчальної діяльності. Мотиваційним чинником у самостійній роботі є використання такої форми організації навчального процесу, як участь в олімпіадах з навчальних дисциплін, участь у науково-дослідних конференціях, конкурсах науково-дослідних робіт тощо. Мета статті - вказати обов'язкові умови розвитку творчої ініціативи студентів. Основним результатом роботи викладачів кафедри є практичне підтвердження теорії організації науково-дослідної роботи студентів та розвитку дослідницьких навичок майбутніх фахівців.

Ключові слова: самостійна навчальна діяльність, науково-дослідна робота, форма організації навчального процесу, наукова конференція, творча ініціатива студентів, мотиваційні чинники, умови розвитку творчої ініціативи, дослідницькі навички.

Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, іноваційної діяльності. Вирішення цього завдання навряд чи можливе тільки шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно виховати студента з пасивного споживача знань в активного їх творця.

Посилення ролі самостійної роботи студентів означає принциповий перегляд організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, який повинен будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способам адаптації до професійної діяльності в сучасному світі. У той же час самостійна робота, її планування, організаційні форми і методи, система відстеження результатів є одним з найбільш слабких місць у практиці вузівської освіти і однією з найменш досліджених проблем педагогічної теорії.

У дослідженнях, присвячених плануванню та організації самостійної роботи студентів (Л.Г. Вяткін, Б.П. Єсіпов, В.А. Козаков, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов, Н.А. Половникова, П.І. Підкасистий та ін.), розглядаються загальнодидактичні, психологічні, організаційно-діяльнісні, методичні, логічні та інші аспекти цієї діяльності, розкрито різноманітні сторони досліджуваної проблеми. Однак особливої уваги потребують питання мотиваційного, процесуального, технологічного забезпечення самостійної аудиторної та позааудиторної пізнавальної діяльності студентів – цілісної педагогічної системи, що враховує індивідуальні інтереси, здібності і схильності студентів.

Самостійна робота студентів – це будь-яка діяльність, яка пов'язана з розвитком мислення майбутнього професіонала. Будь-який вид занять, що створює умови для зародження самостійної думки, пізнавальної активності студента, пов'язаний зі самостійною роботою. У широкому сенсі під самостійною роботою слід розуміти сукупність усієї самостійної діяльності студентів як у навчальній аудиторії, так і поза нею, в контакт з викладачем і в його відсутності. Відомо, що мотивація самостійної навчальної діяльності може бути посилена при використанні такої форми організації навчального процесу, як участь в олімпіадах з навчальних дисциплін, участь у науково-дослідних конференціях, конкурсах науково-дослідних робіт тощо. Вибудовуючи освітній процес і розвиваючи самостійну роботу студентів, викладачі кафедри іноземних мов Черкаського національного університету враховують внутрішні фактори, що сприяють активізації самостійної роботи. Значна увага при цьому приділяється розвитку у студентів творчої ініціативи і дослідницьких навичок для формування потреби в безперервній освіті, здатності аналізувати, приймати рішення, виховує гнучкість мислення, пізнавальну активність, самостійність.

Творча ініціатива – це самостійний прояв творчості при виконанні будь-якого завдання. Творча ініціатива виражається в способі виконання роботи при мінімізації репродуктивних і шаблонних дій. Творча ініціатива студента – це рівень діяльності студента, регульований свідомістю і активністю особистості та спрямований на задоволення його пізнавальних, інтелектуальних потреб відповідно до освітньої мети – вміти користуватися компетенціями, які визначають реальність і досяжність мети. Поняття «ініціатива» розглядається у філософії, психології, соціології і педагогіці під різними кутами. У педагогічному контексті ініціатива – внутрішнє спонукання до нових форм діяльності, керівна роль в будь-якій дії [6, с. 212]. Ініціативу належить розглядати як протилежність необхідності, прояв потенційної можливості творчості, реалізованої суб'єктом навчання. У творчій системі навчання ініціатива має системоутворювальне значення. У низці психолого-педагогічних праць поняття «ініціатива» розкривається через здатність до самостійного здобуття знань і позначається як «пізнавальна самостійність», спроможність людини до самостійного пошуку завдань, проблем, нових способів дій (народжується всередині самого ініціатора і цілком залежить від його здібностей) [8; 9].

Формування творчої ініціативи студентів – це процес формування професійної компетентності студентів на основі розвитку його творчих здібностей при організації процесу навчання.

Організаційно-методична діяльність викладача з формування творчої ініціативи студентів являє собою побудову навчального процесу, в якому реалізується безпосередня або опосередкована взаємодія його учасників, в ході якої відбувається обмін інформацією.

Для того, щоб діяльність студентів стала дослідницькою, викладач повинен вирішити ряд проблем по формуванню творчого імпульсу у свідомості студента, а потім навчити його принципам, методам, формам і способам наукового дослідження, основам професійного знання і наукового пізнання, дати можливість самореалізуватися через рішення завдань наукового характеру за індивідуальною темою. При цьому студент повинен чітко уявляти,

що він повинен отримати, яким чином і коли зможе досягти кінцевого результату. Обов'язковими умовами розвитку творчої ініціативи студентів є:

1. Добровільність участі. Це означає добровільний характер участі студентів у творчих заходах на відміну від обов'язковості навчальної діяльності. Викладачі кафедри надають студентам право самостійно вирішити для себе питання про участь у конференції, насамперед, у відповідності зі своїми інтересами, бажаннями дізнатися щось нове або розвинути придбані раніше навички. При цьому робота над тематикою конференції, але в більш вузькому вигляді, відбувається під час навчального процесу, так як тема конференції безпосередньо пов'язана з майбутньою професією і практичною діяльністю молодих фахівців.

2. Позаурочний характер виконання творчого завдання. Викладачі кафедри погоджуються з тим, що при виконанні робіт такого виду повинен бути присутнім оціночний фактор. Заохочення студентів за успіхи в навчанні і творчій діяльності завжди знаходять своє місце під час підготовки та проведення студентської конференції, що дає позитивний результат.

3. Поєднання самодіяльності та ініціативи студентів з направляючою роллю викладача. На відміну від навчальної роботи, де викладач відіграє провідну роль, при виконанні творчих завдань студенти проявляють більше самостійності, винахідливості, як в процесі виконання, так і в процесі організації.

4. Чітка організація і ретельна підготовка заходів. При проведенні будь-яких творчих заходів перед студентами необхідно чітко поставити мету і завдання даного заходу. Дана процедура необхідна для того, щоб була можливість оцінити роботи згідно з однаковими критеріями. Хоча студентські конференції нашої кафедрою проводяться не перший рік, і викладачі, і студенти з усією відповідальністю підходять до цього питання. Щороку викладачі привносять елемент новизни та інновацій в організацію конференції.

5. Широке використання методів педагогічного стимулювання активності студентів. Студенту необхідно показати, що творчі здібності, розвинені їм за час навчання, знадобляться йому в його подальшій професійній діяльності.

Таким чином, однією з форм дослідницької роботи студентів у Черкаському національному університеті є підготовка та участь студентів у конференції, яка, традиційно, проводиться щорічно на базі кафедри іноземних мов Черкаського національного університету. Практична робота кафедри підтверджує теоретичні висновки науковців щодо організації та ролі самостійної роботи, зокрема розвитку творчої ініціативи студентів.

Підтверджено, що у процесі дослідницької роботи студентів вирішується цілий комплекс педагогічних завдань:

- Навчання студентів навичкам самостійної теоретичної та експериментальної роботи;
- Формування у студентів загальних і професійних компетенцій;
- Виховання особистісних якостей, розвиток творчого потенціалу;
- Розвиток комунікативних навичок.

Дослідницька діяльність студентів включає в себе:

- Використання навчальної та додаткової літератури, бібліографічних довідників, покажчиків, каталогів;
- Складання рецензій і анотацій;
- Написання повідомлень, доповідей;
- Створення презентацій;
- Оформлення плакатів, буклетів, пам'яток;
- Виготовлення дидактичного матеріалу;
- Виконання групових творчих проєктів.

Ми вважаємо, що така форма є найбільш ефективною для розвитку дослідницьких і наукових здібностей у студентів. Це легко пояснити: якщо студент за рахунок вільного часу готовий займатися питаннями будь-якої дисципліни, то знімається одна з головних проблем викладача, а саме, мотивація студента до занять. Саме навчально-дослідницька робота студентів сприяє формуванню інтересу до пізнавальної, творчої та практичної діяльності, підвищує навчальну мотивацію, створює умови для соціального й професійного росту,

формування логічного, наукового мислення, розвитку інтересу до обраної професії, дозволяє розвинути творчі та особистісні якості майбутніх фахівців.

Організація, проведення та участь у науково-дослідних конференціях, конкурсах науково-дослідних робіт дозволяє реалізувати пізнавальні, виховні та розвиваючі цілі: розвивати творчі здібності студентів; удосконалювати технологію колективних творчих робіт, педагогіку співробітництва; спонукати студента до вивчення раніше невідомих йому фактів, використання знань, які необхідні у процесі виконання творчого завдання.

Список використаної літератури

1. Афанаскина М. С. Из опыта организации научно-исследовательской работы студентов / М. С. Афанаскина // Прил. к журн. СПО. – 2011. – № 2.
2. Болдырева Л. В. Система научно-исследовательской работы студентов / Л. В. Болдырева // Специалист. – 2011. – № 10.
3. Біленький Є. А. Словник соціологічних термінів і понять / Є. А. Біленький, М.А. Козловець. – К.: Кондор, 2006 – 372 с.
4. Рудницкая О.П. Основы педагогических исследований / О. П. Рудницкая, А. Г. Болгарский, Т. Ю. Свистельникова. – Киев: Экспресс-объявление, 1998. – 141 с.
5. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів: / В. Буряк // Вища школа. – 2001. - № 4-5. – С. 48-52.
6. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е. С. – Мн. : Современное слово, 2001. – 928 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України ; під керівництвом В. І. Шинкарука. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
8. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с. – (Серія «Альма-матер»).
9. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М. Матюшкин. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с.
10. Арыдин В.М. Учебная деятельность студентов / В.М. Арыдин, Г.А. Атанов. – Донецк: ЕАИ-пресс, 2000. – 80 с.

References

1. Afanaskyna, M. S. (2011). From the operational experience of organization of students' research work. *Supplement to the journal "SPO", 2* (in Rus.).
2. Boldyreva, L.V. (2011). System of students' research work. *Specialist, 10* (in Rus.).
3. Bilenky, E.A. (2006). *Dictionary of sociological terms and concepts*. Kyiv: Condor (in Ukr.).
4. Rudnytskaya, A.P., Bolharskyu, A.G., Svystelnykova, T.Y. (1998). *Principles of pedagogical research*. Kyiv: Express-objavlenie (in Ukr.).
5. Buriak, V. (2001). Management of self-learning activities of students. *High School, 4-5, 48-52* (in Ukr.).
6. Modern dictionary on pedagogics (2001). *Compiler Rapatsevych E.S.* Minsk: Sovremennoe slovo (in Belarus).
7. *Encyclopedic Dictionary on Philosophy* (2002). Kyiv: Institute of Philosophy named after G. Skovoroda, National Academy of Sciences of Ukraine; under the leadership of V.I. Shynkaruk (in Ukr.).
8. Chepil, M. M., Dudnik, N. Z. (2012). *Teaching Technologies: teaching guidance*. Kyiv: Akademvydav (in Ukr.).
9. Matyushkina, A. M. (1972). *Problem situations in thinking and learning*. Moscow: Pedagogic (in Rus.).
10. Arydyn, V.M., Atanov, G.A. (2000). *Students' educational activities*. Donetsk: EAI-press (in Ukr.).

NEKOZ Irina,

Ph.D., Associate Professor of Foreign Languages Department
Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University
e-mail: nekoz@email.ua

DEVELOP IN STUDENTS OF CREATIVE INITIATIVE AND RESEARCH SKILLS

Abstract. *The article focuses on the organization of students' research work as a form of self-learning activities. Students' research work is regarded as one of the most important means of formation of highly qualified specialists. It is underlined that such forms of educational process, as participation in contest of high-school students, participation in research conferences, competitions of scientific research are motivation factors in self-learning activities. The purpose of the article is to indicate the compulsory conditions for the development of students' creative initiative. The concepts of "creative initiative", "creative initiative of students", "research skills" are considered. The compulsory conditions for the development of students' creative initiative are: voluntary participation; after-hours individual realization of creative tasks; the combination of students' initiative with the directing role of a teacher; clear organization and careful preparation activities; the widespread usage of methods of teaching students to stimulate their activity. It is emphasized that in the course of students' research work a range of pedagogical problems are solved. They are the following: teaching students the skills of independent theoretical and experimental work; formation of students' general and professional competencies; training of personal qualities, development of creativity;*

development of communicative skills. The students' research activities include: the usage of educational and additional literature, bibliographies, indexes, catalogs; compilation of reviews and annotations; writing messages, reports; creation of presentations; design of posters, leaflets, booklets; production of visual aids and teaching materials; execution of group creative projects. Methodical work of building students creative initiative is offered. The main result of the work of teachers of the department is practical confirmation of the above mentioned material. It's noted that the organization of students' research work as a form of self-learning activities can become the basis in formation of the creative initiative of students.

Key words: self-learning activities, research work, the form of educational process, scientific conference, creative initiative of students, motivational factors, terms of creativity, research skills.

*Одержано редакцією 03.02.2016
Прийнято до публікації 10.02.2016*